

The background of the slide is a dense, overlapping field of Polish coins of various denominations and colors, including silver, gold, and copper. The coins are scattered across the entire frame, creating a textured, metallic appearance. A vertical red line is positioned on the left side of the slide, extending from the top to the bottom.

Piotr Gasparski
Instytut Psychologii PAN

**Psychorachunkowość.
Psychologiczne zasady
zarządzania osobistym
budżetem**

29 stycznia 2017

Ile pieniędzy wydała żona?

Wersja męża: -180 zł

Wersja żony:

oszczędność na perfumach $2 * 60 \text{ zł} = 120 \text{ zł}$

krem w promocji 30 zł

oszczędność na prezencie dla Lilki $> 30 \text{ zł}$

---

razem $> 180 \text{ zł}$

Ile forsy przepiliśmy?

Magistrant kupił (kiedyś) wino za 200 zł.

Teraz na aukcji butelka kosztuje 750 zł.

Wypiliśmy ją po egzaminie magisterskim.

Ile przepiliśmy?

Ile się stłukło?

0 zł, bo nic nie wydałem

200 zł, bo taki koszt był kiedyś

200 zł + odsetki

750 zł, bo tyle trzeba dać za nową

$750 - 200 = 550$ zł bo tyle się oszczędziło

Rachunkowość i psychorachunkowość

Rachunkowość zarządcza

Jest systemem gromadzenia, agregacji, klasyfikacji, analizy i prezentowania informacji finansowych wspomagających kierownictwo przedsiębiorstwa w podejmowaniu decyzji i kontroli ich realizacji.

*International Federation
of Accountants*

Psychorachunkowość zarządcza

To czynności umysłowe, które każdemu z nas pomagają gromadzić i analizować informacje o pieniądzu.

To podstawa naszego gospodarowania: planowania, podejmowania decyzji, oceny i kontroli budżetu.

*Piotr
Gasparski*

Norma i diagnoza

Rachunkowość zarządcza

Norma:

Co powinien robić buchalter.

Psychorachunkowość

Diagnoza:

Co rzeczywiście ludzie robią.

Buchalter i zwykły człowiek

Buchalter, zajmujący się rachunkowością:

Jest obiektywny i racjonalny. Liczy (cudze) pieniądze zgodnie z przyjętymi normami.

Pieniądze są pozbawionymi emocji liczbami.

Zwykły człowiek, zajmujący się psychorachunkowością:

Jest subiektywny i emocjonalny. Liczy (własne) pieniądze zgodnie ze swoim widzimi się.

Każde pieniądze, to pieniądze znaczone!

Racjonalni czy emocjonalni?

Są dwa obiekty: A i B.

Jeżeli A zawiera więcej jakiegoś dobra niż B,

a pod innymi względami A i B są równe,

to wybieramy A.

Gra Ultimatum

Podział 100 zł w parach:

- decydent proponuje podział
- odbiorca zgadza się, lub nie.

Wniosek:

Psychorachunkowość to nie tylko liczby, każde pieniądze to pieniądze znaczone.

Inspiracje

Nobel 2002

Daniel Kahneman

1937-

t e o r i a   p e r s p e k t y w y

Amos Tversky

1937-1996

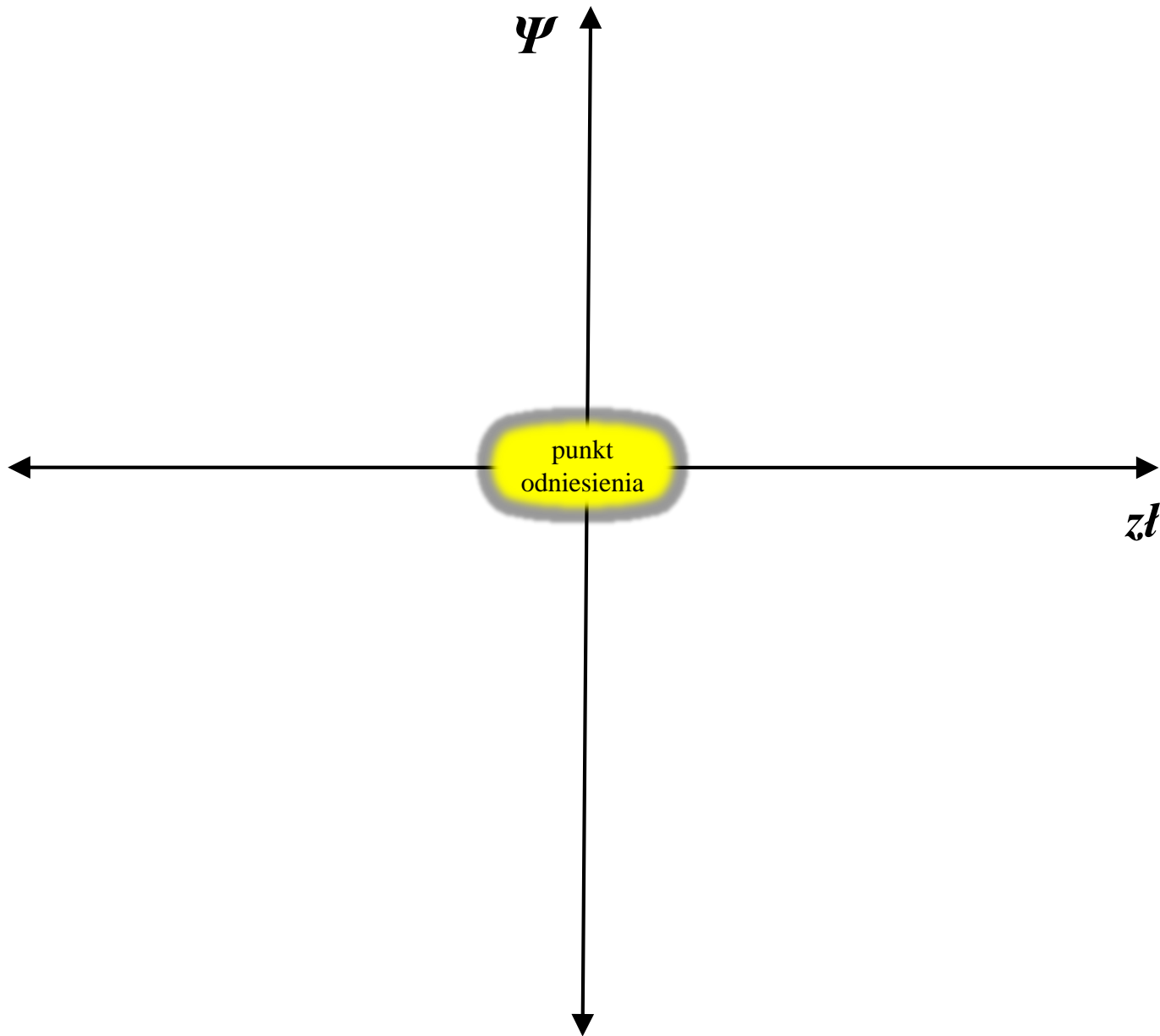

Richard Thaler

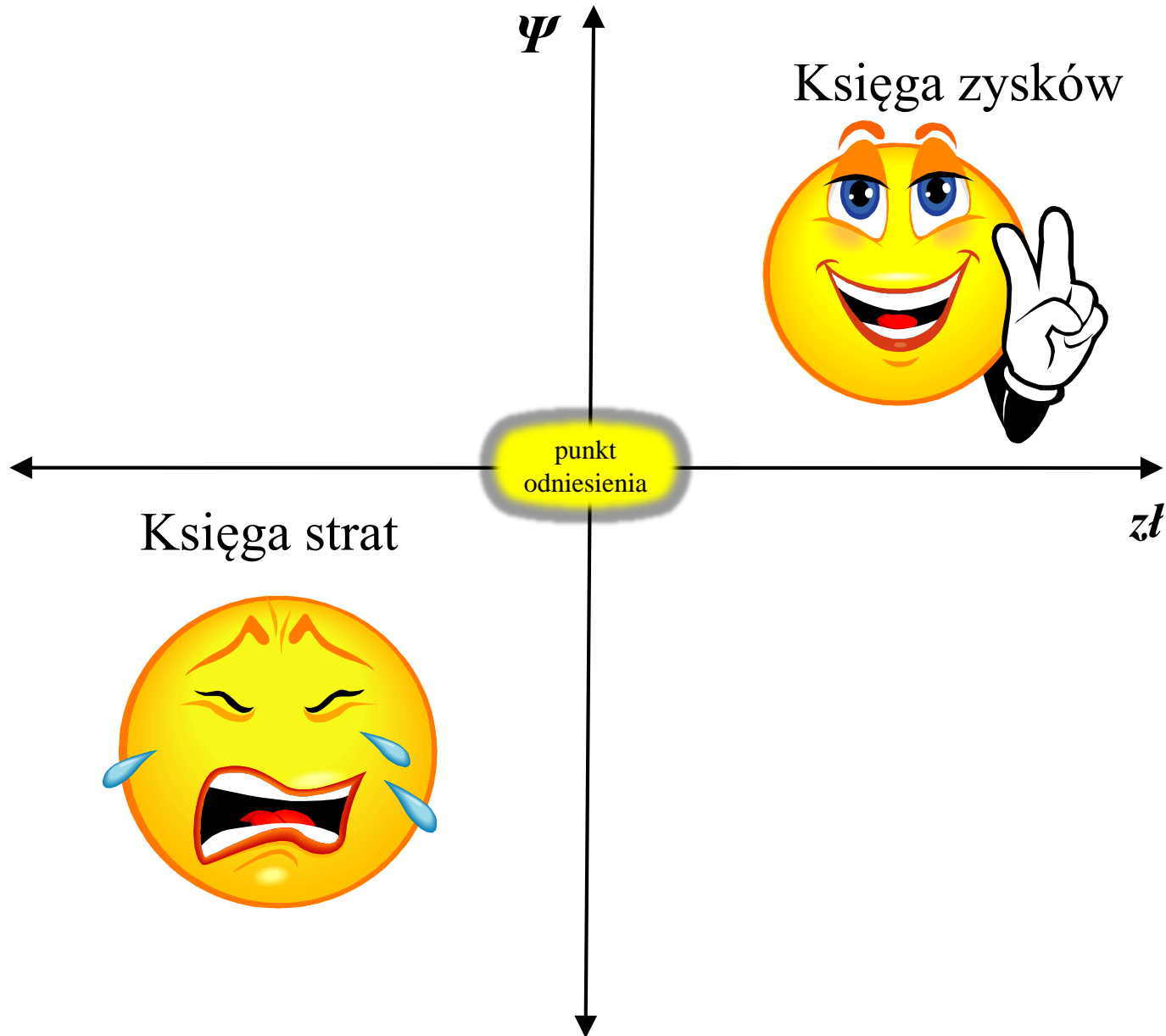
1945-

mental accounting

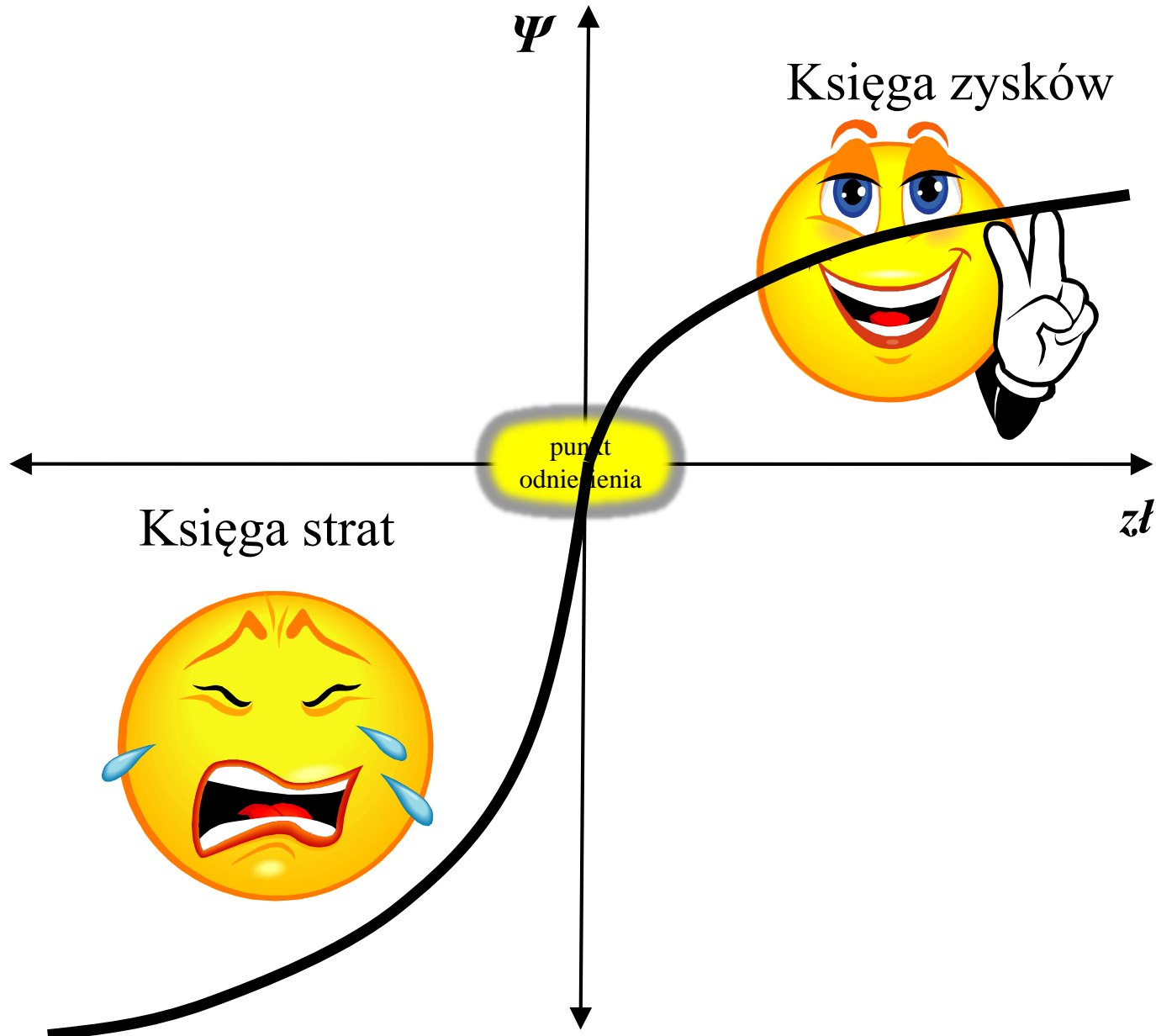
Teoria perspektywy

Teoria perspektywy. Księgi

Teoria perspektywy. Rachunki

Psychorachunkowość

1. Księgi i rubryki. Co, jak i gdzie zapisujemy?
2. Rachunki i kalkulacja. Co i jak liczymy?

The background of the slide is a dense, overlapping field of various coins, including gold, silver, and copper ones, creating a textured, metallic appearance. A thick red vertical line is positioned on the left side of the slide, extending from the top to the bottom.

O księgowaniu.

**Księga zysków
i
księga strat**

***Framing* – czyli zapis w księdze zysków lub strat**

Szklana jest do połowy pełna, czy w połowie pusta?

Framing w badaniach rynkowych

Hamburgery

75% „czystego mięsa” (lean)

25% tłuszczu (fat)

Preparat na cellulitis

skuteczny w 80% wypadków

nieskuteczny w 20% wypadków.

Kwestionariusz *Doradca finansowy*

Twój klient zainwestował w akcje \$ 60 000. Tymczasem kursy giełdowe gwałtownie spadają. Są dwie strategie zapobiegające stratom:

Perspektywy uratowania pieniędzy.

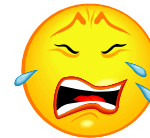
A: Uratujesz dokładnie \$ 20 000 klienta.

(61% wskazań)

B: Są szanse równe $2/3$, że stracisz wszystkie pieniądze klienta i są szanse równe $1/3$, że wszystkie uratujesz.

(39% wskazań)

Perspektywy utraty pieniędzy.

A: Stracisz dokładnie \$ 40 000 klienta.

(37% wskazań)

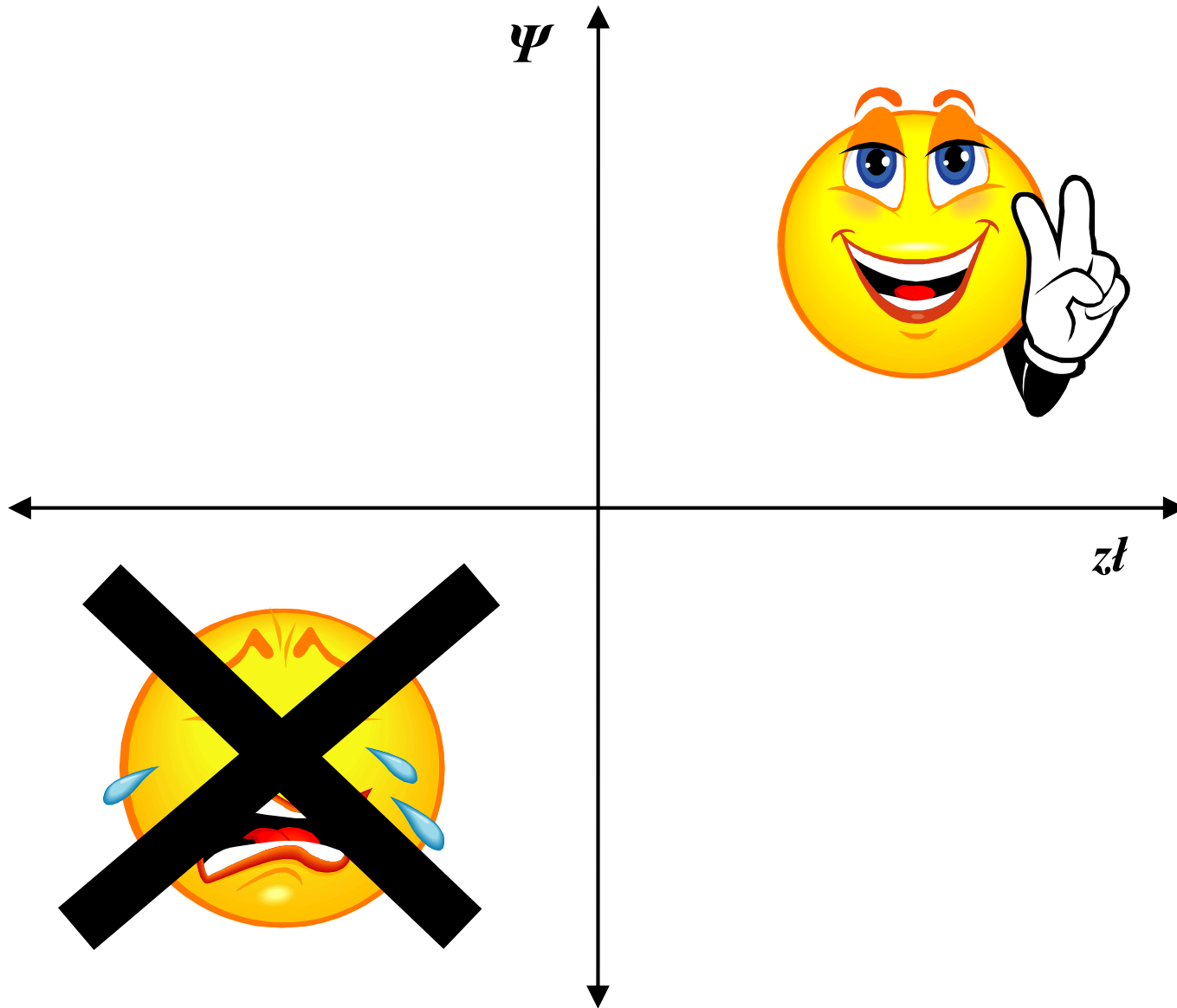
B: Są szanse równe $1/3$, że uratujesz wszystkie pieniądze klienta i są szanse równe $2/3$, że wszystkie stracisz.

(63% wskazań)

Roszkowski M. J., Snelbecker G. E. (1990). Effects of “framing” on measures of risk: Financial planners are not immune.

The Journal of Behavioral Economics, 19, 237-246.

Najważniejsze: w której księdze dokonujemy wpisu

**Efekt
szczęśliwego
zakończenia**

Norma: Najważniejszy jest dobry początek

Planowanie sekwencji wypłat: maksymalizuj wartość początkową!

Jak dają – nie czekaj, bierz natychmiast.

Jak każą oddawać – nie spiesz się, oddawaj w ostatniej chwili.

Planowanie (R. Rogólska)

Zawarłeś umowę o pracę na 5 lat. Łącznie masz zarobić 180 000 zł na rękę.

Pracodawca proponuje Ci kilka systemów płacenia do wyboru. Miesięczne kwoty nie muszą wcale być identyczne. Przyjrzyj się tabeli i wybierz ten system, na który chciałbyś się zdecydować.

	rok 1	rok 2	rok 3	rok 4	rok 5
A	1 800 zł	2 400 zł	3 000 zł	3 600 zł	4 200 zł
B	2 400 zł	2 700 zł	3 000 zł	3 300 zł	3 600 zł
C	3 000 zł	3 000 zł	3 000 zł	3 000 zł	3 000 zł
D	3 600 zł	3 300 zł	3 000 zł	2 700 zł	2 400 zł
E	4 200 zł	3 600 zł	3 000 zł	2 400 zł	1 800 zł

Planowanie. Spłata (R. Rogólska)

Wzięłaś kredyt w banku. Musisz spłacić 48 000 zł w ciągu 5 lat. Proponują Ci kilka systemów płacenia do wyboru. Miesięczne kwoty nie muszą wcale być identyczne.

Przyjrzyj się tabeli i wybierz ten system, na który chciałbyś się zdecydować.

	rok 1	rok 2	rok 3	rok 4	rok 5
A	200 zł	500 zł	800 zł	1100 zł	1400 zł
B	600 zł	700 zł	800 zł	900 zł	1000 zł
C	800 zł	800 zł	800 zł	800 zł	800 zł
D	1000 zł	900 zł	800 zł	700 zł	600 zł
E	1400 zł	1100 zł	800 zł	500 zł	200 zł

Najważniejszy jest szczęśliwy koniec

Ręka w zimnej wodzie:

60'' w wodzie 14°

bardzo boli

60'' w wodzie 14° i 30'' w wodzie 15°

boli, ale znacznie mniej

Kolonoskopia:

normalne zakończenie

dodatkowo 30'' bezruchu narzędzia

Scenariusz A

Najpierw zyskujesz 850 zł.

Potem tracisz 150 zł. **14 %**

Scenariusz B

Najpierw tracisz 150 zł.

Potem zyskujesz 850 zł. **73 %**

Wnioski

Planujemy kierując się zasadą poprawy sytuacji.

**Rubryki
w księgach**

Rubryki w budżecie

1 200 zł na marynarke z rubryki:

codzienne zakupy: źle;

prezenty: dobrze.

Wydałeś \$50 na bilety na koncert. Czy wydasz \$20 na bilety do teatru?

Wydałeś \$50 na mandat. Czy wydasz \$20 na bilety do teatru?

Rubryki	Budżet	Wydatki	Bilans
Rozrywka	800,00 zł	900,00 zł	-100,00 zł
Jedzenie	1 200,00 zł	1 100,00 zł	100,00 zł
Ubranie	600,00 zł	400,00 zł	200,00 zł
Wakacje	400,00 zł	400,00 zł	- zł

Moje i cudze. Efekt posiadania

Ile jest wart tomik Londona?

80 zł
100 zł
500 zł

Zakupy; praca w ogrodzie; opieka nad dzieckiem; sprząatanie:

Masz okazję dorobić. Ile byś chciał za godzinę: dużo

Musisz kogoś zatrudnić. Ile byś dał za godzinę: mało

Rubryki	Cudza	Moja
Książka	80,00 zł	>500,00 zł

O liczeniu.

**Jak liczyć, aby
wyszło, że jest
dużo**

„Hedonomika”. Paradygmat badawczy Thaler

Poniżej znajdziesz opisy sytuacji dwóch osób.
W życiu pana A mają miejsce dwa wydarzenia.
W życiu pana B ma miejsce jedno wydarzenie.
Który z nich poczuł się bardziej **zadowolony**?

Pan A miał dwa losy na loterię.

Wygrał \$50 na jednej loterii i \$200 na drugiej.

Pan B miał jeden los – wygrał \$250.

Paradygmat badawczy Thaler

Poniżej znajdziesz opisy sytuacji dwóch osób.
W życiu pana A mają miejsce dwa wydarzenia.
W życiu pana B ma miejsce jedno wydarzenie.
Który z nich poczuł się **gorzej**?

Pan A:

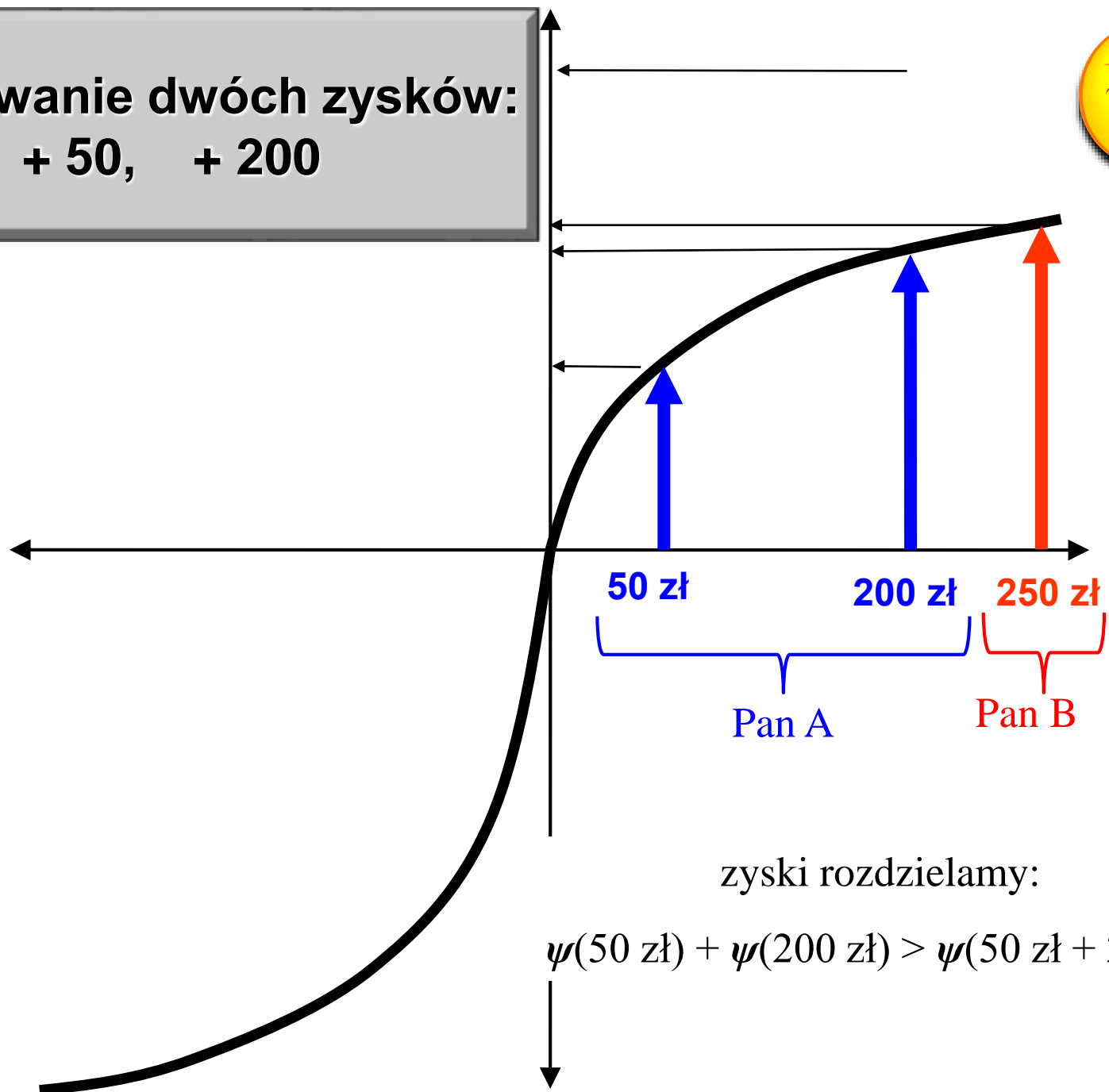
rano zgubił \$50,
a wieczorem ukradli mu \$200.

Pan B

zgubił wieczorem \$250.

Księgowanie dwóch zysków:
+ 50, + 200

zyski rozdzielamy:

$$\psi(50 \text{ zł}) + \psi(200 \text{ zł}) > \psi(50 \text{ zł} + 200 \text{ zł})$$

Księgowanie zysków: rozdzielamy

Dwa zyski dają więcej radości niż jeden

Wolimy więcej mniejszych paczek pod choinką niż jedną większą.

Dwie osobne zniżki: za jazdę bezwypadkową i za kontynuację bardziej cieszą niż jedna zniżka.

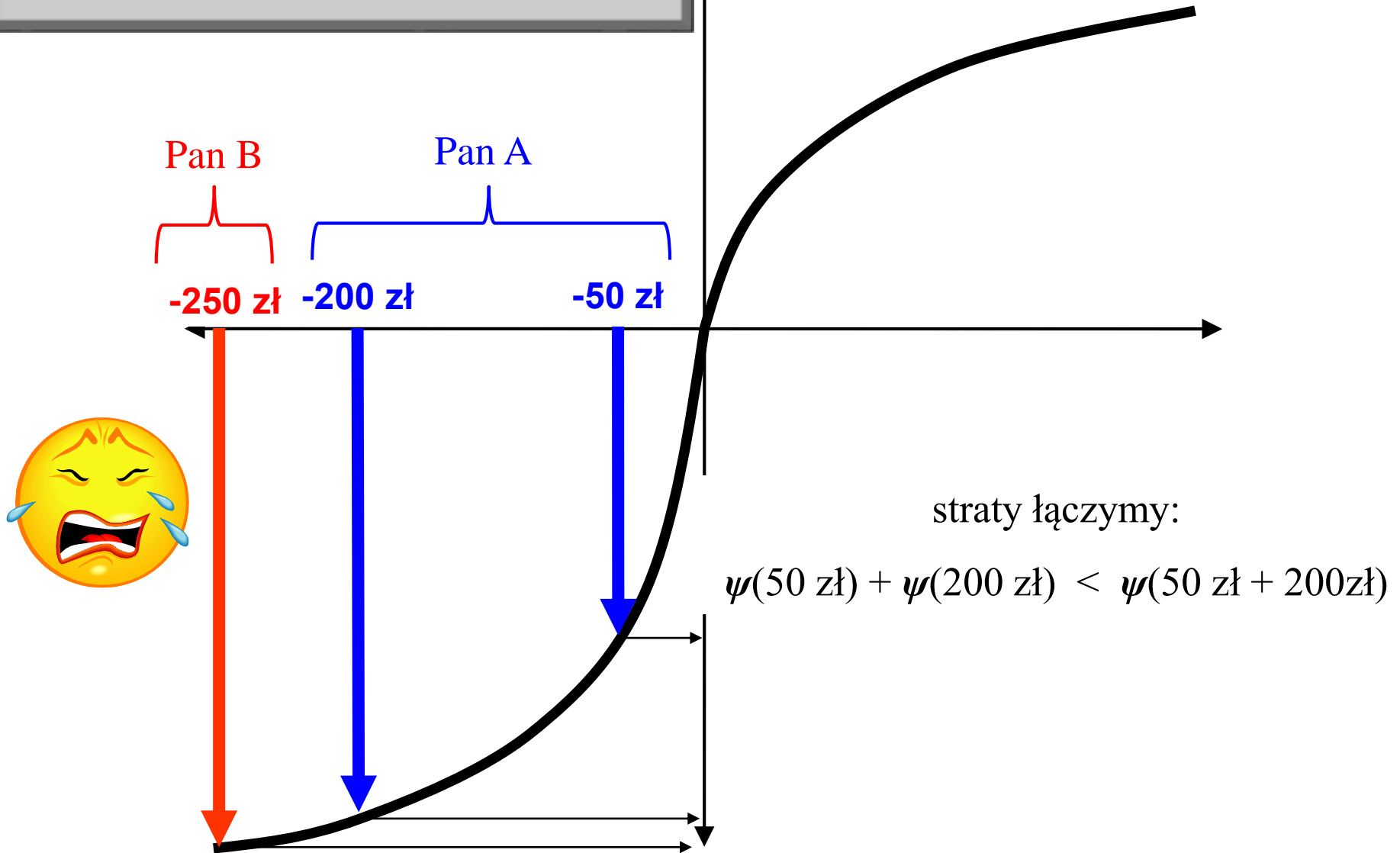
Wygrać na loterii 2 razy jest większą frajdą niż raz.

Dodatkowe próbki kosmetyków sprawiają, że panie bardzo się cieszą z zakupów: mają 2 produkty zamiast jednego.

Lepiej mieć 3 pary butów po 200 zł niż jedną za 600 zł.

Księgowanie dwóch strat:
- 50, - 200

Księgowanie strat: łączymy

Jedna strata jest mniej dotkliwa niż dwie

Nie podawaj ojcu na raty informacji, że córkę wyrzucili ze studiów i że właśnie zaszła w ciążę.

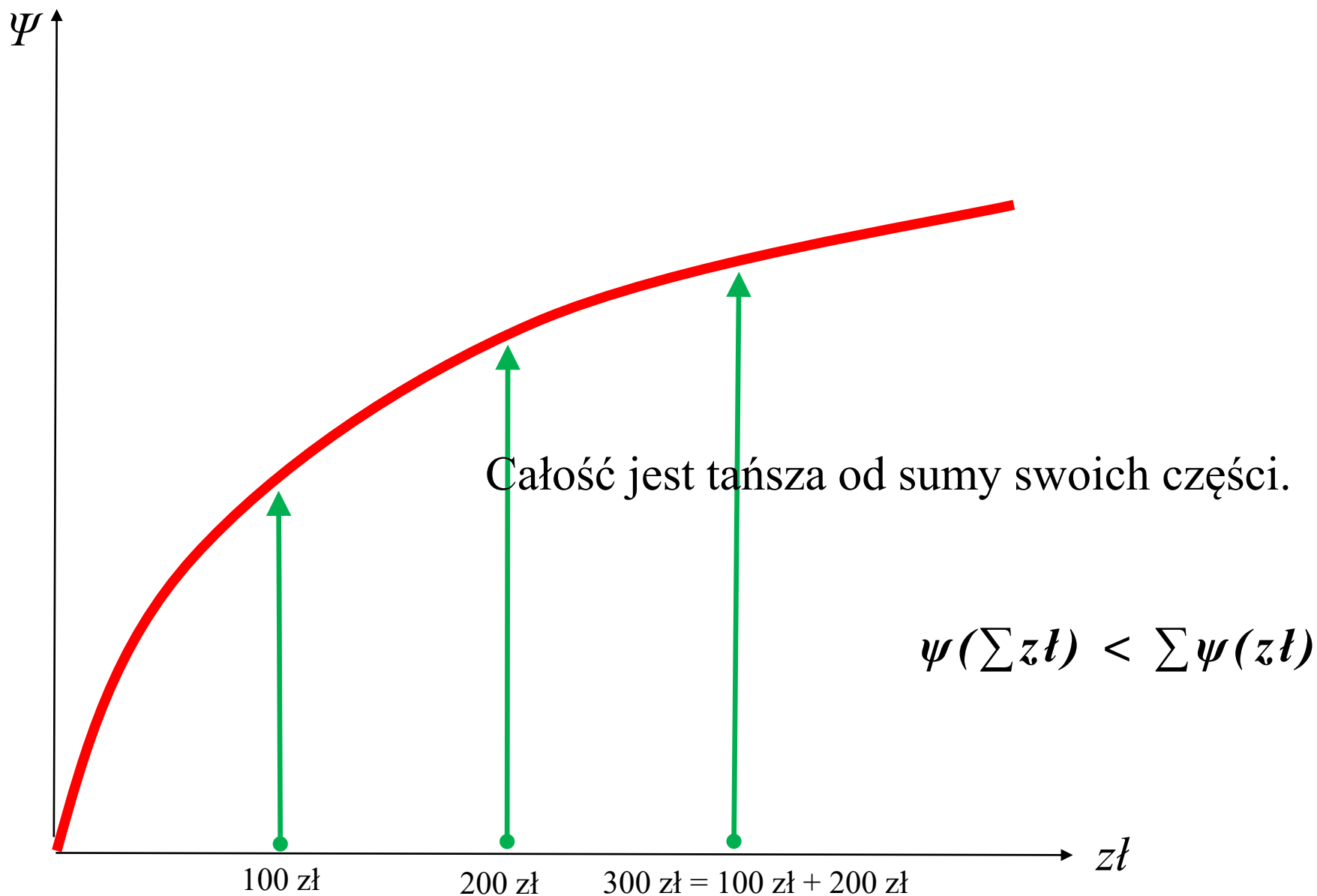
Tańszy jest wóz za 50 tys., niż taki sam za 48 tys., plus osobno 2 tys. za ABS.

Przegrać na wyścigach 2 razy jest gorzej niż przegrać raz.

**Subaddytywność:
Całość i części**

Efekt subaddytywności

Ile kosztuje kozie mleko i chleb pita? (Marcin Kucharski)

138 zł

200 zł

Ile kosztuje obiad?

Zastanów się nad cenami w restauracjach. Ile może kosztować dobry, pełny obiad w dobrej restauracji dla 1 osoby? ($N=737$)

79 zł

Zastanów się nad cenami w restauracjach. Ile może kosztować dobry, pełny obiad, złożony z zakąski, zupy, drugiego dania, deseru i 2 kieliszków wina, w dobrej restauracji dla 1 osoby? ($N=652$)

zakąska 18 zł

zupa 16 zł

drugie danie 35 zł

deser 18 zł

2 kieliszki wina 30 zł

łącznie: **117 zł**

Wniosek

Całość jest tańsza od sumy swoich części.

Koszyk jest tańszy, niż suma produktów, które w nim leżą.

Obiad jest tańszy od zupy, drugiego, deseru i wina.

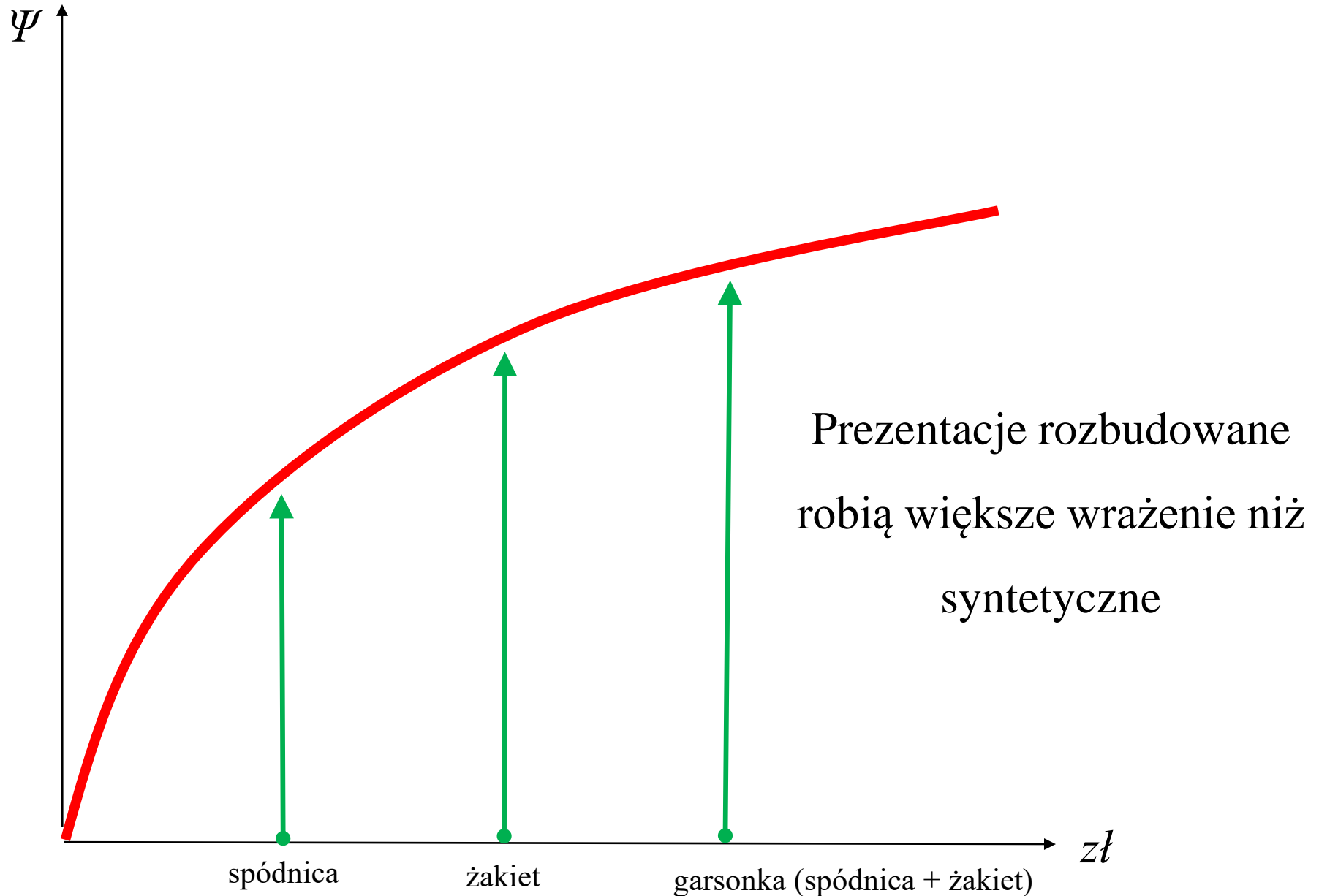

**Efekt
„rozpakowanego”
opisu**

Efekt „rozpakowania”

Co jest droższe? (Magda Mocarska)

Hugo Boss

garsonka

z najnowszej kolekcji wiosennej,
100% bawełna

28%

Hugo Boss

żakiet i spódnica

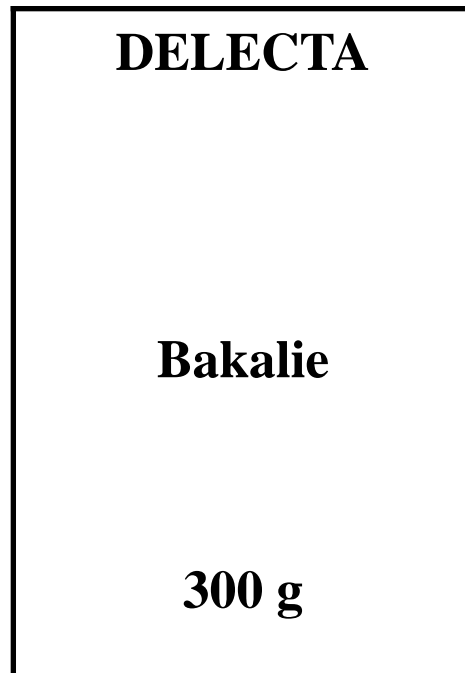
z najnowszej kolekcji wiosennej,
100% bawełna

72%

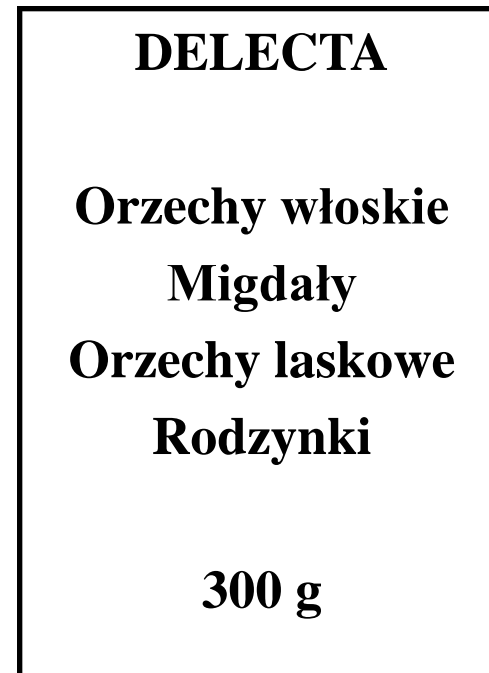
Co jest droższe? (Magda Mocarska)

Kupujesz produkty do ciasta, masz do wyboru dwie pozycje.

Który produkt jest, Twoim zdaniem, droższy?

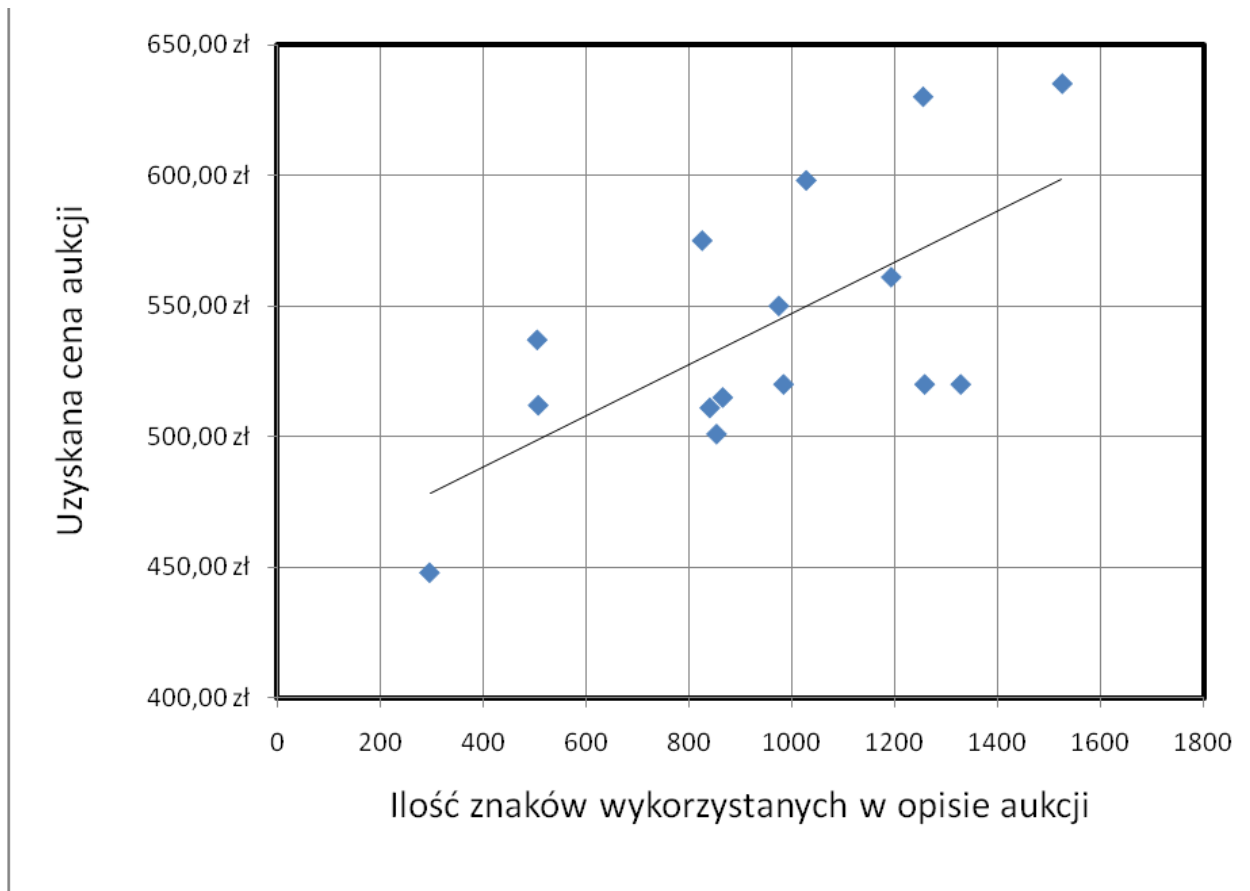

12%

88%

Wpływ „rozpakowania” na cenę w aukcjach (J. Rybczyński)

Korelacja pomiędzy liczbą znaków w opisie a uzyskaną ceną. Samsung I5700.

$$r = 0,655; p < 0,005$$

Wnioski

Prezentacje rozczłonkowane prowadzą do wyższych ocen niż

syntetyczne:

żakiet ze spódnicą jest droższy od garsonki;

im dłuższy opis tym wyższa cena na aukcji.

Jak księgujemy i liczymy swoje pieniądze. Podsumowanie

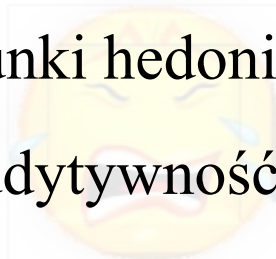
O księgowaniu: Gdzie zapisujemy?

- Lubimy porządkować rachunki w rubrykach.
- Dwie najważniejsze księgi: zysków i strat.
- Kochamy wypełnianie księgi zysków.
- Nienawidzimy wypełniania księgi strat.

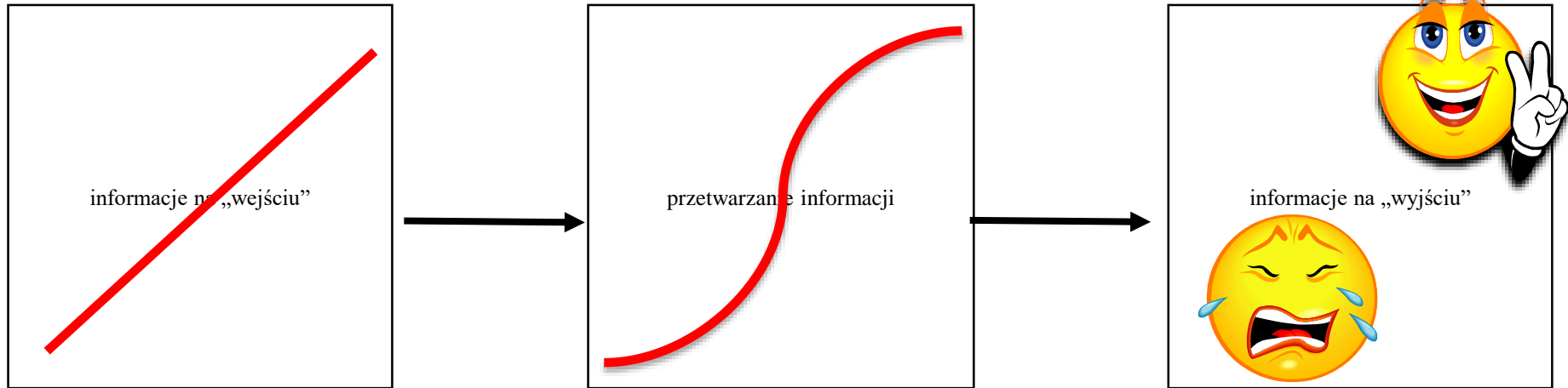

O liczeniu: Jak liczymy, aby wyszło dużo?

- Rachunki hedonistyczne: łączmy straty, rozdzielajmy zyski.
- Subaddytywność: całość jest tańsza od swoich części.
- Efekt „rozpakowania”: im dłuższy opis – tym wyższa cena.

Teoria perspektywy

to, co do mnie
dociera z otoczenia

to, co się dzieje we
mnie

co ja z tym robię

Nieco więcej na ten temat

Gasparski P. (2013). *Buchalter ułomny czyli psychologiczne zasady księgowania i liczenia pieniędzy*. Warszawa: CeDeWu.

Uff...

Koniec